

† Sipes Domokos. Karácsony este temették messze Erdélyben, Dicsőszentmártonban. Még előbb pár héttel hosszabb levelet írt, melyben sejtette, hogy búcsúzik. Nem használt neki a budakeszi szanatóriumban eltöltött nyári két hónap, az ősz ágyba döntötte. „... ilyen körülmények között semmit sem tudtam dolgozni — írja —, még annyi erőm sem volt, hogy néhány régi novellámat átkorrigáljam egy készülő kötet számára. Itt állnak megkezdett dolgaim s én sírva nézem őket s azt a sok bajt, amit nincs erőm elhárítani kis családom feje felől.»

Sipes Domokost 35 éves korában ragadta el a halál. A háború előtt szolgabíró volt Dicsőszentmártonban, azóta írásából élt. Egy novellás kötete (*Istenem, hol vagy?*) egy regényvázlata (*Vajudó idők*), mellyel a kolozsvári Ellenzék pályázatán díjat nyert s erdélyi és itthoni lapokban szétszórt elbeszélései teszik irodalmi működését. Erdély legtehetségesebb elbeszélői közé tartozott, de tehetsége s munkarejeje kifejlesztését állandó betegeskedése megakadályozta. A *Napkeletben* újabb elbeszélő irodalmunknak egyik legszebb terméke: *Elzásztól Erdélyig* c. elbeszélése 1927 februárjában jelent meg s azt hiszem, olvasóink legszebben áldoznak az elhunyt író emlékének, ha ezt a kis remeket újból elolvassák. Az elbeszélés az író humorát, érzése mélységét és gyöngédségét, bájos és gazdag szellemét, emellett stílusának édes hangját oly közvetlen művészettel érzékelteti, hogy kétszeresen érezzük a veszteség súlyát, mely irodalmunkat s folyóiratunkat, melynek munkatársa volt, kora elhúnytával érte. nn.

Művészeti szemle.

Téli kiállítás a Műcsarnokban.

A Műcsarnok téli kiállításának a *szolnoki művészek* jubiláris gyűjteménye és *László Fülöp* nemrégiben idehaza alkotott művei a legvonzóbb, legérdekesebb értékei.

A szolnoki művésztelep most ünnepli

munkásságának negyedszázados évfordulóját.

Körülbelül 75 éve már annak, hogy *Pettenkofen* és társai megnyitották a magyar képzőművészet számára a mozgalmas tiszaparti város gazdag témabányáját.

Ez a néhány osztrák festő inkább csak néprajzi érdekességet látott a nagy alföldi város alakjaiban. *Pettenkofent* és társait inkább csak a külsőségek ragadták meg, a színesruhájú, nekik szinte exotikus jellegű típusok bírták reá ezeket az idegen művészeket arra, hogy festőállványaikat ott állítsák föl. A tarka vásári képeket festették nagy kedvvel és feltűnést keltő képecskéikkel csakhamar reáterelték a figyelmet erre az érdekes világra. Az utánuk következő művészek egyike-másika már úgy megszerette ezt a környezetet, hogy ittragadt nálunk. Pár évtized után állandó tanyát vertek ott a művészek és lelkes munkásságuk korszakalkotóvá vált a magyar művészetben. A «szolnokiak» neve gyűjtő fogalomná lett. Képzőművészetünk újjászületése valósággal egyéforrt Szolnok nével. Az itt dolgozó művészek a nagybányaiakkal együtt új, dicsőséges szemhatárt nyitottak festészetünkben.

A külsőségek ábrázolása után elkövetkezett a magyar témákba való csöndes, lelkes elmélyedés termékeny korszaka. A vásznakon megjelent a magyar táj igazi, gazdag lelke, a kosztümök mögött felcsillant a magyar nép nagyskálájú, színes lelkisége, a szolnoki műalkotások dús asztagot jelentettek csakhamar a vérbeli magyar művészet azóta világhírűvé vált, megbámult szérűjén.

Sok leküzdhetetlen körülmény, sajnos, megakadályozta azt, hogy e nagyszerű termést a maga pompás teljességében mutathassa be a Műcsarnok, de a szerencsésen összegyűjtött anyag így is elég arra, hogy méltó képet kaphassunk a derék szolnokiak szinte megbecsülhetetlen működéséről.

Pettenkofen Ágost megtermékenyítő munkásságát igen szép kis sorozat mutatja be. Ez apró képek között több

olyan is akad, mely ma is meleg elismerést válthat ki a szemlélőből. A «Kofák», a «Piac», a «Vásári jelenet» szerencsésen ütik meg azt a hangot, mely alkalmas magjává lehetett a később kiteljesülő magyar szimfóniának. A később idetelepülő *Sterio József* néhány kedves festménye is nevezetes lépest jelentett.

Azután jöttek a mieink. A komoly munkásságú, lelkes nevelő: *Deák Ébner* Lajos, az elsők egyike, *Aggházy* Gyula, a magyar népelet derűs, elmélyedő ábrázolója, *Bihari* Sándor, a korán megtört pályájú, meleg tehetségű *Hege-düs* László, a színmagyar érzésű *Vágó* Pál, *Böhm* Pál, a magyar tájkép egyik poétikus, hangulatos újjáteremtője, *Mihalik* Dániel, *Edvi Illés* Aladár és *Szlányi* Lajos. Az ő eredményes, lelkes, úttörő munkásságuk tette ismertté és elismertté Szolnok nevét.

A részben velük indult és később hozzájuk csatlakozó újabb és új nemzedék hordta azután össze velük együtt azt a gazdag művészeti termést, melyre mindig büszke lesz a magyar piktúra.

Őt termet töltenek meg azok a színes, izig-vérig magyar elgondolású képek, melyek a szolnokiak gazdag munkásságát reprezentálják. Ebben az öt teremben szinte majdnem minden ismert művésznév élénk villan. Találkozunk régebbi, ismert munkáikkal és látjuk új műveiket. Tulajdonképpen minden egyes nevet elismeréssel kellene ideiktatni, mikor nevezetes munkásságukról beszélünk, de meg kell elégednünk azzal, ha a törzsökös szolnokiakra mutatunk rá.

Őt látjuk: *Mihalik* és *Szlányi* java tájképeit. Szlányi új műveiben ismét megtalálta meleg, magyar színeit. *Olgyay* Ferenc régebbi munkáiban mutatja legteljesebben kvalitásait. *Kléh* János, *Zombory* Lajos szintén a telep reprezentáns művészei közül valók. A fiatalabbak között kiváló művekkel szerepelnek: az egyre mélyebbre hatoló *Szüle* Péter, a kiteljesedő palettájú, pompás új termést bemutató *Vidovszky* Béla, az ötletes magyar Breughel, *Pólya* Tibor és *Pólya* Iván, *Zádor* István, valamint *Járos* Pál. A szolnoki tradícióknak méltó folytatói és új leteleményesei: *Chiovini* Ferenc, *Gecse* Árpád, *Barta* Ernő, *Maller* Pál s a fiatal nemzedék néhány nagyon szép jövővel biztató új tagja.

A szolnokiak, régiek és újak, úgy-szintén a legújabbak elévülhetetlen értékű, gazdag skálájú alkotással rak-

ták nagyon magasra a magyar képzőművészet ma már mindenfelé ellátású, ékesműívű tornyát. A telep teljes virágzásban áll, ami ma forrong ott, méltó betetőzése lesz a negyedszázados, lan-kadatlan munkának! A festők gazdag termését pompás sorozattal teszik teljessé azok a szobrászok, akik tevékeny részt vettek a szolnoki művésztelep életében: *Kisfaludi Strobl* Zsigmond, *Siklódy* Lőrinc, *Ligeti* Miklós s a többiek.

A téli kiállítás másik nagy vonzóereje *László Fülöp* arcképsorozata.

A világhírű portretista kilenc pompás arcképpel szerepel az első teremben. Festésmodora meglehetősen átváltozott. Valahogy könnyedebbé vált a színezése, vonalvezetése. De ez a változás mit sem vont el emberábrázoló, jellemlátató képességéből, mely alkotásainak szinte legnagyobb értéke volt. Rajztudása érett, bravuros. A frissen odavetett vonalakat életteljes színekkel fedi be. A szem mindenütt visszacsillantja a lelket, beszédes tükre a bensőnek. A teret nagy gonddal, tiszta artisztikummal tölti ki. Érett, gazdagskálájú művészet ez, mely a tudást bravúrral párosítja, egy csapásra meghódít és sokáig elfoglalkoztat.

A kormányzóról két képet festett. A nagyobbik történelmi galériába való, reprezentáns kép. A kormányzó energikus, csupa férfiasságot sugárzó lényét megragadó erővel fejezi ki rajta. A kisebb tanulmány azonban valahogy melegebb, bensőbb. A kormányzó feleségének portréja a lelkes bájít testesíti meg. Finom, ragyogó műve ez. Bethlen István gróf miniszterelnökről is két képet festett László Fülöp. Itt a nagyobb képpel ér el teljesebb hatást, tökéletes hűséggel adva vissza a dús lelkeséget kifejező, érdekes fejet. Gróf Bethlen Istvánné arcképe ragyogóan életteljes, előkelő finomságot lehel. Scitovszky Tibor és felesége portréja, valamint Máté-Török Gyula arcképe is méltó a világhírű mester palettájához.

A többi falon színvonalas, derék alkotások váltakoznak átlagos értékekkel.

Az első teremben feltűnik *Mihályi* Miklós kompozíciója, *Komáromi* Kacsz Endre portréja, *Kukán* Gézának Bosznay Istvánról festett bensőséges arcképe, valamint *Tornyai* János egy érdekes, monumentális tájképvázlata. Ugyanitt megállít *Háry* Gyula pár friss, nagyon jó tájképe is. *Győrffy* István egy bravuros csendéttel teli magára a figyelmet.

A nyolcadik teremben *Nyilasy* Sándor «Ösz» című festménye régebbi, friss magyar hangulatú képeit juttatta eszünkbe. A tizedik teremben komoly érték *Bors* Károly szép képe. A tizenegyedik teremben *Józsa* Károly, *Budai Fischer* Edvin, ifj. *Kovács* János, *Horváth* G. Andor és *Makoldy* József szerepelnek számottevőbb alkotásokkal. A tizenharmadik termet *Tatz* László gyűjteménye tölti meg. Néhány női arcképe érett, komoly munka. Lendületesen, modernül, biztosan fejezi ki mondanivalóját. A grafikus rész ezúttal is szegényes, kevés elmélyedő munka akad benne.

A szobrászok sem küldtek gazdag anyagot.

Kisfaludi Strobl Zsigmond debreceni Tisza István szobra ragadja meg leginkább figyelmünket. A tragikus sorsú államférfiút teljes hűséggel és magas színvonalú szobrászati tudással állítja elénk. *Kaszás* Károly «Nebuló»-ja igen finom alkotás. *Farkas* Zoltán dr. egy férfifejet kiválóan mintázott meg. *Szamosi Sós* Vilmos Szüle Péter arcását sok jellegzetes erővel alkotta meg. *Kaszás* Miklós is jó portréval szerepel. Poétikus, finom elgondolású akt *Széky* Móríc műve, az: «Ifjúság».

Legmonumentálisabb: *Horváth* Géza püspökladányi hősi emléke. Ez annyiszor kihasznált témába gazdag forma-érzékkel drámai lendületet tud belevinni. A tragikusan elhulló, delelőkorú katonát felfogó ifjú magyar nemcsak a szimbólum melegségével kap meg, hanem azzal is, hogy a művész remekbe komponálta a két férfialak súlyos erőt árasztó vonalait. Az ilyen hősi emlék nem egyszerű memento, hanem magas szobrászati érték, maradandó értékű monumentum. *Mariay Ödön*.

Magyar folyóiratszemle.

A szellemtudományok nagy önziviziójából az irodalomtudomány is kivette a maga részét. Különösen a német munkálatok hoztak gyors, erőszakos változásokat a módszer, feldolgozó elvek, irodalomlátás kérdéseibe. A tárgy történet helyett a stílustörténet az ideál, a hatások, megfelelések végnélküli filológiai elemzése helyett az izléstípusok egymástól különbözősége érdekli a kutatókat. A forradalmi lendület azonban túlzásokhoz vezetett, akár a kutatást terméketlenül álbölcsekedésbe átjátszó, akár a művészettörténeti analógiákat végtelenségig

erőszakoló munkákban. A szellemtörténet elképzelhetetlen pozitív alap-épület nélkül és az utóbbi évek legszebb irodalomtörténeti munkái, Baldenspergernek, a Sorbonne tanárának kétkötetes hatalmas műve a nagy forradalom alatti francia emigránsok eszmévilágáról és Horváth János könyve a magyar irodalmi népiességről épen a jól megfigyelt ezernyi részletény felhasználásával, mesteri egybefogásával és magyarázatával jut el a legmagasabb és legfinomabb elvi következtésekhez.

A józanul újítók előnye, hogy alaposágukkal meggyőzővé tudják tenni a vártanlan fogalomrevidálásokat is. Aki Thienemann Tivadarnak a *Minerva* két utolsó számában megjelent és még folytatódó «Irodalomtörténeti alapfogalmak» című értekezését olvassa, gyakran kénytelen figyelni az eddig ismerttől, megszokottól gyökeresen eltérő szempontokra, amelyeknek az elmélet nyugodt menete, gondos érvelése súlyt biztosít és elveszi paradox ízét. Thienemann — bármily méltánylója is az új német tudománynak — elutasítja az irodalom szerves fejlődésének gondolatát és ezzel kapcsolatban a korszakok individualizálásának a németektől ma oly szívesen gyakorolt módszerét, még pedig a helyes történeti érzék nevében, amely nem az organizmus életjelenségeit, kifejlődését és halálát keresi az irodalomban, hanem a szellem folytonos haladását. Hegelnek van újra igaza és nem Spenglernek. Az irodalom, elfogadva Horváth János megállapítását, az író, közönség és irodalmi hagyomány közti viszony és «ha az irodalomban nem biológiai organizmust, hanem szellemi jelenséget keresünk, akkor fölteszük azt, hogy az irodalomnak nevezett viszony régebben egyszerűbb volt és idővel mind összetettebbé, komplikáltabbá és elvontabbá változott. A szellemi fejlődés gondolatában benne foglaltatik, . . . hogy ebben a folytonosságban nincsen virágzás és nincsen hanyatlás». Itt természetesen nem mehetünk bele a felfogás bírálatába; nézetünk szerint azonban az egyes korszakok tagadhatatlanul eltérő képet egy állandó folyamatban teljesen feloldani nem szabad.

Finoman elemzi Thienemann a fejlődés fokozatait, megfigyeli a kezdődő írásbeliség mai szemmel már alig észrevehető sajátságait, a lassú átmenetet a kézirat formájának és a benne kifejezett tartalomnak elválaszthatatlan együttállításától, a tartalom túlsú-